

Yükseköğretimde Bölgesel Kalkınma Odaklı Misyon Farklılaşması ve İhtisaslaşması Kapsamında Turizm

Yusuf Gökçe¹

Aziz Bükey²

Özet

Bu çalışmada, yükseköğretimde bölgesel kalkınma odaklı misyon farklılaşması ve ihtisaslaşması kapsamında turizmin yeri kavramsal ve uygulamalı boyutlarıyla ele alınmaktadır. Çalışmada, üniversitelerin yalnızca eğitim ve araştırma işlevleriyle sınırlı olmadığı; aynı zamanda üçüncü misyon çerçevesinde buldukları bölgenin ekonomik, sosyal ve kültürel gelişimine katkı sunan bir yapıda olduğu vurgulanmaktadır. Bu bağlamda turizm, doğal ve kültürel değerleri öne çıkan bölgelerde istihdam, gelir artışı, kültürel mirasın korunması, yerel kimliğin güçlendirilmesi ve bölgesel görünürlüğün artırılması açısından stratejik bir uzmanlaşma alanı olarak değerlendirilmektedir.

YÖK'ün Bölgesel Kalkınma Odaklı İhtisaslaşma Programı incelenmiş; 2016-2023 döneminde programa dahil edilen 25 devlet üniversitesi içinde turizm alanıyla ilgili uzmanlaşmanın Kastamonu Üniversitesi, Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi ve Bitlis Eren Üniversitesi üzerinden temsil edildiği ortaya konulmuştur. Bulgular, turizmin program içinde nicel olarak sınırlı fakat nitel olarak önemli bir alan olduğunu göstermektedir. Üniversitelerin kurumsal web sayfaları üzerinden yapılan incelemede bu üç üniversitenin iş birlikleri, bilimsel etkinlikleri ve bölgesel katkı biçimlerinin farklılaştığı anlaşılmaktadır. Kastamonu Üniversitesi'nin kamu ve özel sektörle uygulamalı ortaklıklar geliştirdiği, NEVÜ'nün turizm meslek örgütleriyle daha geniş bir ilişki kurduğu, Bitlis Eren Üniversitesi'nin ise daha sınırlı ancak gelişmeye açık bir iş birliği görünümüne sahip olduğu anlaşılmaktadır. Sonuç olarak çalışma, turizmin üniversite, bölge ve toplum ilişkisini somutlaştıran çok boyutlu bir kalkınma eksenini olduğunu savunmaktadır.

1 Dr. Öğr. Üyesi, Bingöl Üniversitesi, ygokce@bingol.edu.tr, ORCID ID: 0000-0002-5871-3594

2 Dr. Öğr. Üyesi, Bingöl Üniversitesi, abuke@bingol.edu.tr, ORCID ID: 0000-0002-5476-8408

1. Giriş

Yükseköğretim kurumlarının geleneksel eğitim ve araştırma görevlerine ek olarak, topluma katkı ve bölgesel kalkınma odaklı “üçüncü misyon” rolleri daha belirgin hale gelmiştir (Günay, 2021; Thomas vd., 2023; Secundo vd., 2017; Etzkowitz, 2013). Bu değişim, üniversitelerin sadece bilgi üreten yapılar olarak değil, aynı zamanda buldukları bölgenin ekonomik, sosyal ve kültürel gelişimine yön veren aktörler olarak görülmesine yol açmıştır. Türkiye’de YÖK tarafından yürütülen “Bölgesel Kalkınma Odaklı Misyona Farklılaşması ve İhtisaslaşması” projesi, genç devlet üniversitelerinin belirli alanlarda uzmanlaşarak bölgelerinin öncelikli ihtiyaçlarına yanıt vermesini amaçlamaktadır (Karadağ & Balkar, 2022; Günay, 2021). Bu bağlamda, üniversitelerin bölgesel ekonomiye katkıları; bilgi üretimi, bilgi transferi, insan kaynağı yetiştirme ve kamu yararı sağlama gibi doğrudan ve dolaylı yollarla değerlendirilmektedir (Aybarç, 2018; Woo, Kim & Lim, 2017; Davies, 2008; Gawel, 2021).

Özellikle doğal ve kültürel değerleri öne çıkan bölgelerde turizm, bu misyonun somutlaştığı stratejik uzmanlaşma alanlarından biri olarak öne çıkmaktadır. Turizm; istihdam, gelir, döviz girdisi, altyapı ve üstyapı yatırımları, kültürel etkileşim ve çevresel farkındalık yoluyla bölgelerin sosyo-ekonomik gelişimine çok yönlü katkılar sağlamaktadır (Şanlıoğlu & Demirezen, 2020; Ünlüöner vd., 2023). Türkiye’de proje kapsamındaki bazı üniversitelerin uzmanlık alanlarının doğrudan veya dolaylı olarak turizmle ilişkili olduğu gözlemlenmektedir. Bu genel çerçevede, turizm pazarlaması, davranışsal niyet ve turizmde dijital dönüşüm eksenindeki bazı uygulamalı çalışmalarda (Uslu, 2016; Kement vd., 2021; Gökçe vd., 2024) turizmin ve hizmetin önemi vurgulanmaktadır. Turizm uygulamalarının bölgesel kalkınma anlamında değerlendirilmesi çok yönlü faydalar sağlayacaktır.

Yükseköğretimde misyon farklılaşması ve ihtisaslaşma yaklaşımı, bölgesel kalkınma ve turizm ilişkisi üzerinden incelenmektedir. Ayrıca, bölümün ilerleyen kısımlarında, turizmle ilgili ihtisaslaşma kapsamına dahil üniversitelerin kurumsal web sitelerinde yer alan sınırlı fakat açıklayıcı bulgulara da yer verilerek, bu uzmanlaşma eğilimlerinin uygulamadaki yansımaları kısa örneklerle görünür kılınmaya çalışılmıştır. Böylece bölüm, bir yandan kavramsal ve kuramsal çerçeveyi ortaya koyarken, diğer yandan ilgili üniversitelerin kurumsal görünürlükleri ve faaliyet alanları üzerinden konuya daha somut bir bağlam kazandırmayı hedeflemektedir.

2. Misyon Farklılaşması ve İhtisaslaşma

Yükseköğretimde misyon farklılaşması ve ihtisaslaşma, üniversitelerin aynı görevleri aynı ölçüde yerine getiren kurumlar olmaktan ziyade, kendi güçlü yanlarına, bilgi birikimlerine ve buldukları bölgenin ihtiyaçlarına göre farklı roller üstlenmelerini ifade etmektedir. Bu bağlamda, üniversiteler yalnızca eğitim veren ve araştırma yapan kurumlar olarak değil, aynı zamanda bilgi üreten, bu bilgiyi dış paydaşlarla paylaşan ve topluma fayda sağlayan aktörler olarak değerlendirilmektedir. Dolayısıyla, üçüncü misyon, üniversitenin asli işlevlerinden ayrı ya da ikincil bir alan olarak değil, eğitim ve araştırmayı tamamlayan temel bir boyut olarak görülmektedir (Secundo vd., 2017). Bu durum, üniversitelerin sadece idari bir sınıflama yapmadığını, aynı zamanda kendilerini nasıl tanımladıklarını da değiştirdiğini gösteriyor. Bu değişim, bilgi transferi alanında belirginleşiyor. Üniversiteler, bilgi transferinde tek bir yol izlemiyor. Kurumsal hedeflerine göre farklı stratejiler geliştiriyorlar. Bazı üniversiteler, ticarileşmeye ve dış gelir elde etmeye odaklanırken, bazıları topluma katkı, dış paydaşlarla iş birliği veya bölgesel etkiyi önemsiyor (Giuri vd., 2019). Bu yüzden, uzmanlaşma sadece bir akademik alanda derinleşmek değildir. Aynı zamanda üniversitenin bilgiyle nasıl bir bağ kurduğunu gösteren bir stratejidir. Burada önemli olan, farklılaşmanın sadece sözde kalmaması, kurumsal yapı, paydaş ilişkileri ve uygulama şekillerine de yansımalarıdır.

Sosyal bilimler ve beşerî bilimler odaklı üniversitelerin rolü çok önemlidir. Genellikle bölgesel kalkınma ve uzmanlaşma teknoloji ve mühendislik ile ilişkilendirilse de sosyal bilimler ve beşerî bilimler alanındaki üniversitelerin de sürdürülebilir kalkınma, kapasite geliştirme ve ortak üretim süreçlerine katkı sağladığı belirtilmektedir. (Rinaldi vd., 2018). Bu bulgu, uzmanlaşmanın sadece laboratuvar, patent veya ileri teknoloji ile sınırlı olmadığını açıkça ortaya koyuyor. Başka bir şekilde ifade etmek gerekirse, üniversiteler bazen teknik yeniliklerle, bazen de sosyal yenilik, kültürel üretim ve kurumsal öğrenme süreçleriyle topluma ve bölgeye katkıda bulunur. Bu nedenle, misyon farklılaşmasını yalnızca ekonomik verimlilikle sınırlamak doğru bir yaklaşım değildir.

3. Üniversite, Bölge ve Kurumsal Yapılar

Üniversitelerin bölgesel gelişime neden ve nasıl yöneldiği sorusu, akademik çevrelerde önemli bir tartışma konusudur. Üniversitelerin bölgesel kalkınmaya katkılarının kendiliğinden ortaya çıkmadığı, aksine bu katkıların kurumsal tercihler, bölgesel koşullar ve politika çevresinin etkisiyle şekillendiği vurgulanmaktadır (Benneworth & Fitjar, 2019). Bu değerlendirme önemlidir; çünkü üniversitenin bölgesel rolü genellikle doğal ve kaçınılmaz bir işlev olarak

görülse de, bu rol aslında belirli bağlamlarda güçlenebilir veya zayıflayabilir. Bu nedenle, misyon farklılaşması sadece kurum içi planlamayla değil, aynı zamanda üniversitenin yerel çevreyle kurduğu ilişkinin niteliğiyle de yakından ilişkilidir.

Yükseköğretim sisteminin yapısal dönüşümü, ihtisaslaşma tartışmalarını desteklemektedir. Uygulamalı bilimler üniversiteleri üzerine yapılan karşılaştırmalı çalışma, bu kurumlarda araştırma kapasitesinin gelişmesinin her zaman klasik üniversiteler kadar kapsamlı olması gerekmediğini ortaya koymaktadır. Bazı ülkelerde, uygulamalı araştırma ve bölgesel iş birliği odaklı ayrı kurumsal yönelimler güçlenmektedir (Lepori & Kyvik, 2010). Bu durum, ihtisaslaşmanın işlevsel ayrışmanın bir biçimi olarak ortaya çıkabileceğine işaret eder. Benzer şekilde, girişimci üniversite kavramının tek bir model izlemediği, İngiltere örneğinde üniversitelerin zaman içinde farklı bilgi değişim profilleri geliştirdiği görülür. Özellikle bazı kurumların büyük firmalar ve araştırma odaklı ortaklıklara yöneldiği, bazılarının ise danışmanlık ve yan ürün gibi faaliyetlere öncelik verdiği açıktır. Ayrıca, zamanla tüm üniversitelerde küçük ve orta ölçekli işletmelerle ve bölgesel bilgi alışverişi faaliyetlerinde azalma gözlemlenmektedir (Sánchez-Barrioluengo vd., 2019). Bu durum, girişimci üniversite söyleminin her zaman yerel bağların güçlenmesi anlamına gelmediğini düşündürmektedir.

Misyon farklılaşması ve ihtisaslaşma konularındaki en etkili politika çerçevelerinden biri, akıllı uzmanlaşma yaklaşımıdır. Akıllı uzmanlaşma stratejilerinin, üniversiteler ile bölgeler arasındaki iş birliğini güçlendirdiği ve bu süreçte üniversitelerin daha girişimci yapılar haline gelmelerine katkı sağladığı ifade edilmektedir (Bukhari vd., 2021). Akıllı uzmanlaşma, yalnızca yüksek teknoloji sektörlerine odaklanmak anlamına gelmez. Bu yaklaşım, bölgenin görece üstünlük sağladığı alanları ön plana çıkarmayı savunur ve bu nedenle düşük teknoloji veya yerel özelliklere sahip alanları da stratejik olarak değerlendirir. Ayrıca, üniversite-sanayi etkileşiminin teknolojik alanlara göre farklılık gösterdiği ve düşük ile yüksek teknoloji alanlarında farklı kanallar ve motivasyonlar aracılığıyla kurulduğu vurgulanmaktadır (Calza vd., 2022). Bu durum, üniversitelerin uzmanlaşma politikalarının daha esnek ve bölgesel ihtiyaçlara duyarlı bir şekilde ele alınmasının önemini vurgulamaktadır. Böyle bir stratejinin başarılı olabilmesi için uygun kurumsal mekanizmaların varlığı gereklidir. Transfer ofisleri gibi aracı yapılar uzun zamandır bilinmektedir; ancak son dönemde uzmanlaşmış yapılar, üniversite ile sanayi arasındaki ilişkiyi sadece arabuluculuk düzeyinde bırakmayıp, aynı zamanda yeni bilgi ve teknoloji üretimine de katkı sağlayan aktörler olarak öne çıkmaktadır (Noack & Jacobsen, 2021). Benzer şekilde, üniversitelerin akıllı uzmanlaşma süreçlerine uyum sağlamak amacıyla geliştirdiği stratejik ağ arayüz birimleri de öne çıkmaktadır. Bu birimler, üniversiteyi sadece bilgi sunan bir yapı olmaktan

çıkarak, bölgesel ağların daha etkin bir parçası hâline getirmektedir (Fonseca vd., 2021). Vakıf destekli kürsüler ve benzeri yapılar, üniversiteler ile yerel ekonomi arasında kalıcı bağlar kurabilir. Bu yapılar, bilgi aktarımı yaparak bölgesel gelişime katkıda bulunur (Baaken vd., 2019). Buradan hareketle, ihtisaslaşmanın yalnızca hangi alanın seçildiğiyle değil, o alanı destekleyecek örgütsel kapasitenin kurulup kurulmadığıyla da ilişkili olduğu söylenebilir.

Bölgesel yenilik sistemleri ve yönetim yapıları da bu çerçevenin vazgeçilmez parçasıdır. Entelektüel sermaye modellerinin kamu ve özel sektörün ortak katkısıyla yürütülen bölgesel yenilik süreçlerinde kullanılabilmesi, üniversite temelli katkının daha sistematik bir şekilde planlanabileceğini ortaya koymaktadır (Wiedenhofer vd., 2017). Bununla birlikte, yenilik politikalarının başarılı olması için sadece iyi niyetli stratejiler yeterli değildir; aynı zamanda örgütsel hazırlık ve yönetim kapasitesi de şarttır. Slovenya örneği, bu konuda önemli bir uyarı olmaktadır ve Avrupa yenilik politikalarının ulusal düzeyde başarılı uygulanmasında kurumsal hazırlığın belirleyici olduğunu ortaya koymaktadır (Gebhardt & Stanovnik, 2016). Kömür bölgelerinde yapılan araştırma, bölgesel yenilik sistemlerinin akıllı uzmanlaşma öncelikleriyle uyumlu olmasının önemli olduğunu göstermektedir (Calvo-Gallardo vd., 2022). Katalonya örneğinde, üniversitelerin sadece bilgi üretmekle kalmayıp, aynı zamanda bölgesel önceliklerin belirlenmesine de katıldığı görülmektedir (Marinelli & Elena-Perez, 2017). Aragon örneği, kamu destekli proje ağları üzerinden yapılan değerlendirmede, bölgesel yenilik stratejilerinin ağ ilişkileri ve iş birliği yapıları üzerinden anlaşılabilirliğini göstermektedir (Ochoa vd., 2025).

Üniversitelerin bölgesel kalkınmaya olan katkıları, girişimcilik ve yenilik üretimi bağlamında da belirginleşmektedir. Üniversitelerin yan ürünlerinin yenilikçi faaliyetleri incelendiğinde, bu girişimlerin bölgesel etkisinin, ana üniversitenin bilimsel uzmanlık alanlarıyla yakından ilişkili olduğu anlaşılmaktadır (Petruzzelli & Murgia, 2022). Bu durum, üniversitenin hangi alanlarda güçlü olduğunun, yalnızca akademik üretimi değil, bölgesel ekonomik etkiyi de şekillendirdiğini göstermektedir. Macaristan örneğinde de üniversite temelli yenilik ekosistemlerinin bölgesel Ar-Ge ve yenilik eşitsizliklerini azaltmada işlev görebileceği ifade edilmektedir (Birkner vd., 2022). Bununla birlikte üniversitelerin akıllı uzmanlaşma stratejisi süreçlerine katılımının her zaman kolay olmadığı, bu katılımın hem kurum içi hem de kurum dışı etkenlere bağlı olarak değiştiği ve çeşitli engeller içerdiği belirtilmektedir (Toması vd., 2022). Avrupa'nın ikinci kademe çevre bölgeleri hakkında yapılan değerlendirme, üniversitenin kalkınmadaki rolünü tartışırken yapısal sınırlamaların göz ardı edilmemesi gerektiğini belirtir (Zarimi vd., 2026). Bu uyarı doğrudur; çünkü misyon farklılaşması iyi bir çerçeve sunsa da her

üniversitenin aynı kapasitesi yoktur ve her bölge aynı gelişmişlik seviyesinde değildir.

4. Bölgesel Kalkınmada Turizmin Yeri

Bölgesel kalkınma ile turizm arasındaki ilişki, ilk bakışta ekonomik hareketlilik, istihdam ve gelir artışı üzerinden okunabilir; ancak konu bundan daha geniştir. Turizm, mekânla, kültürel mirasla, yerel kimlikle, girişimcilikle ve bölgesel iş birliğiyle doğrudan bağlantılı bir alandır. Bu nedenle turizmin bölgesel kalkınmadaki yerini anlamak için üniversitelerin bölgesel rolüne de bakmak gerekir. Üniversitelerin kentsel ve bölgesel gelişimde yalnızca bilgi sağlayan yapılar olmadığı, aynı zamanda mekânı düzenleyen, bağlantılar kuran ve kimi durumlarda farklı ölçeklerde ayrışmalar da üreten aktörler olduğu belirtilmektedir (Addie, 2020). Bu bakımdan turizm, üniversitenin bölgeyle kurduğu ilişkinin görünür hâle geldiği alanlardan biri olarak değerlendirilebilir.

Turizm ile bölgesel kalkınma arasındaki ilişkinin en önemli boyutlarından biri, yerin anlamının ve görünürlüğünün üretilmesidir. Yükseköğretim kurumlarının yaratıcı ve kültürel endüstriler ekosisteminde bazen ortam hazırlayan, bazen aktörleri buluşturan, bazen de doğrudan ortak üretim yapan bir rol üstlenebildiği belirtilmektedir. Özellikle yer markalaması süreçlerinde üniversitenin bilgi üreten ve paydaşları bir araya getiren bir merkez olarak işlev görebildiği görülmektedir (Pohjola vd., 2025). Bu değerlendirme turizm açısından oldukça önemlidir; çünkü turizm yalnızca fiziksel hizmet sunumu değil, aynı zamanda yerin hikâyesinin, imajının ve deneyim değerinin kurulmasıdır. Burada üniversitenin rolü, turistik ürünün doğrudan üreticisi olmaktan çok, yerel bilgi, kültürel içerik ve iş birliği kapasitesi sağlayan bir aktör olmaktır.

5. Turizmde İş Birliği ve Yenilik

Turizm alanında üniversite-sektör ilişkisinin her zaman güçlü olmadığı görülmektedir. Portekiz’de turizm sektöründeki KOBİ’ler ile yükseköğretim kurumları arasındaki bilgi transferi ve ticarileşme ilişkisini inceleyen çalışma, işletmelerin bölgesel ağlar içinde yer aldığını, ancak yükseköğretim kurumlarıyla etkili bir Ar-Ge ve bilgi transferi ilişkisi kuramadığını göstermektedir (Lopes vd., 2021). Bu bulgu özellikle dikkat çekicidir. Çünkü turizmin bölgesel kalkınma için önemli bir potansiyel taşıması, üniversite ile sektör arasında kendiliğinden güçlü bir iş birliği olduğu anlamına gelmemektedir. Tam tersine, turizm gibi uygulama ağırlıklı ve çok aktörlü alanlarda etkili bağlar kurmanın daha zor olduğu anlaşılmaktadır. Buradan çıkan temel sonuç, turizmde bölgesel kalkınmayı desteklemek için yalnızca piyasa dinamiklerinin değil, kurumsal aracılık ve iş birliği mekanizmalarının da gerekli olduğudur.

Bilgi transferine ilişkin daha genel tartışmalar turizm alanı için de açıklayıcı hâle gelmektedir. Üniversitelerin bilgi transferinde farklı stratejik yönelimler geliştirmesi, turizm sektöründe kurulacak ilişkilerin niteliğini de etkileyebilir (Giuri vd., 2019). Eğer üniversite bölgesel aktörlerle daha açık ve uygulamaya dönük bir ilişki kuruyorsa, turizm gibi alanlarda daha görünür bir katkı sunabilir. Benzer biçimde uzman aracı yapılar, üniversite ile sektör arasında yalnızca bağlantı kurmakla kalmayıp yeni bilgi ve çözüm üretimine de katkı sağlayabilmektedir (Noack & Jacobsen, 2021). Vakıf destekli kürsüler gibi yapılar da belirli sektörlerle daha kalıcı bağlar kurulmasına yardımcı olabilir (Baaken vd., 2019). Bu nedenle turizm ile bölgesel kalkınma arasındaki ilişkiyi güçlendirmek için kurumsal köprülerin geliştirilmesi gerekmektedir.

Turizm, akıllı uzmanlaşma yaklaşımı açısından da önemli bir örnek alan olarak düşünülebilir. Çünkü akıllı uzmanlaşma, yalnızca yüksek teknolojiye dayalı sektörleri değil, bölgesel rekabet avantajı taşıyan diğer alanları da stratejik görmektedir. Bu bakımdan düşük teknoloji ya da karma nitelik taşıyan sektörlerin de yenilik kapasitesi üretebildiği kabul edilmektedir (Calza vd., 2022). Turizm de birçok bölgede tam olarak böyle bir alandır. Tek başına ileri teknolojiye dayanmasa da kültürel değer, hizmet tasarımı, dijitalleşme, deneyim ekonomisi ve yerel girişimcilik yoluyla önemli bir kalkınma alanına dönüşebilir. Üniversite-bölge iş birliği ile akıllı uzmanlaşma stratejileri arasındaki olumlu ilişki düşünüldüğünde, turizmin bazı bölgelerde ihtisaslaşma politikalarının merkezinde yer alması anlaşılır görünmektedir (Bukhari vd., 2021). Sosyal bilimler ve beşerî bilimler odaklı üniversitelerin sürdürülebilir kalkınma ve ortak üretim süreçlerine katkı sunduğunu gösteren çalışma da bu görüşü desteklemektedir (Rinaldi vd., 2018). Çünkü turizm yalnızca ekonomik değil, aynı zamanda sosyal ve kültürel boyutları güçlü olan bir kalkınma alanıdır.

Üniversitelerin bölgesel kalkınmaya neden ve nasıl katıldığını tartışan yaklaşım, turizm için de yol göstericidir. Üniversitelerin bölgesel rolü bağlamsaldır; yani her kurum ve her bölge için aynı biçimde ortaya çıkmaz (Benneworth & Fitjar, 2019). Bu nedenle turizm odaklı bölgesel kalkınma politikalarında üniversiteye yüklenen görevler, bölgenin ekonomik yapısı, kurumsal kapasitesi ve paydaş ağları dikkate alınarak belirlenmelidir. Uygulamalı bilimler üniversitelerinin araştırma ve bölgesel iş birliği ekseninde farklı bir yönelim geliştirebilmesi, turizm gibi uygulama boyutu güçlü alanlarda bu kurumların ayrıca önemli olabileceğini düşündürmektedir (Lepori & Kyvik, 2010). Aynı biçimde girişimci üniversite modelinin tek tip olmaması, turizm alanındaki katkının da her üniversitede farklı kanallar üzerinden gerçekleşebileceğini göstermektedir (Sánchez-Barrioluengo vd., 2019).

Turizm ile bölgesel kalkınma arasındaki ilişki, bölgesel yenilik sistemleri açısından da değerlendirilmelidir. Kamu ve özel sektörün birlikte yer aldığı yenilik süreçlerinde entelektüel sermaye araçlarının kullanılması, bölgesel gelişimin daha planlı biçimde desteklenebileceğini göstermektedir (Wiedenhofer vd., 2017). Fakat yenilik politikalarının başarılı olması için kurumsal hazırlık düzeyinin yeterli olması gerekir; aksi hâlde iyi tasarlanmış stratejiler beklenen sonucu vermeyebilir (Gebhardt & Stanovnik, 2016). Kömür bölgelerine ilişkin çalışma, bölgesel yenilik sistemlerinin stratejik önceliklerle uyumlu olmasının ne kadar önemli olduğunu göstermektedir (Calvo-Gallardo vd., 2022). Katalonya örneğinde üniversitelerin girişimci keşif sürecine katılması da üniversitenin sadece bilgi sağlayıcı değil, bölgesel öncelikleri şekillendiren bir aktör olabildiğini göstermektedir (Marinelli & Elena-Perez, 2017). Aragon örneğinde kamu proje ağları üzerinden yapılan değerlendirme ise iş birliği ağlarının yoğunluğu ve yapısının bölgesel stratejilerin başarısını anlamada önemli olduğunu ortaya koymaktadır (Ochoa vd., 2025). Turizm sektöründe de benzer biçimde, kalıcı kalkınma etkisi ancak güçlü ve süreklilik taşıyan bölgesel ağlarla mümkün olabilir.

Üniversite temelli yenilik ekosistemleri, turizm gibi yerel bağları güçlü sektörlerde yeni fırsatlar yaratabilir. Üniversite yan ürünlerinin bölgesel etkisinde ana üniversitenin uzmanlaşmasının belirleyici olması, bilgi birikiminin ekonomik sonuçlara dönüşebileceğini göstermektedir (Petruzzelli & Murgia, 2022). Bu durum turizm açısından dijital turizm çözümleri, deneyim tasarımı, veri temelli destinasyon yönetimi ya da yaratıcı girişimcilik gibi alanlarda önem taşıyabilir. Macaristan örneği de üniversite merkezli yenilik ekosistemlerinin bölgesel eşitsizlikleri azaltmaya katkı sunabileceğini göstermektedir (Birkner vd., 2022). Bununla birlikte üniversitelerin akıllı uzmanlaşma stratejisi süreçlerine katılımında iç ve dış etkenlerden kaynaklanan çeşitli güçlükler bulunduğu da unutulmamalıdır (Tomasi vd., 2022). Üniversitelerin akıllı uzmanlaşma süreçlerine uyum sağlamak için geliştirdiği stratejik ağ arayüz birimleri, bu güçlükleri aşmada yararlı olabilir (Fonseca vd., 2021). Ancak çevre bölgelerde üniversitenin kalkınmacı rolüne ilişkin tartışmalar, yapısal sınırlılıkların hâlâ çok önemli olduğunu göstermektedir (Zarimi vd., 2026). Dolayısıyla üniversitenin turizmde bölgesel kalkınmaya katkısı önemli olmakla birlikte, bu katkının etkisi bölgesel koşullardan bağımsız düşünülemez.

6. Yükseköğretim Kurulunun İhtisaslaşma Politikasında Turizm

Üniversitelerimizin mevcut altyapı, bilgi birikimi ve kapasitesini en etkili şekilde kullanabilmeleri amacıyla Yükseköğretim Kurulu Başkanlığı tarafından benimsenen misyon farklılaşması stratejisi çerçevesinde; bilimsel araştırma ve geliştirmeye odaklanan “**Araştırma Odaklı Misyon Farklılaşması Programı**”,

bulunduğu ilin ve bölgenin ekonomik ve sosyal potansiyelini harekete geçirmeyi hedefleyen “**Bölgesel Kalkınma Odaklı İhtisaslaşma Programı**”, kapasite ve yetkinliği ön planda tutarak belirli tematik konulara odaklanan “**Öncelikli Bilim Alanlarında Uzmanlaşma Programı**” uygulanmaya başlanmıştır (YÖK, 2026). Bu kapsamda 2026 yılı 2023 yılları arasında (2026 Mart ayı itibariyle 2023 yılı sonrası ekleme yapılmamıştır) Bölgesel kalkınma odaklı ihtisaslaşma programının genel seyrinin ortaya konulabilmesi için ilgili üniversiteler Tablo 1’de sunulmuştur.

Tablo 1. YÖK Bölgesel Kalkınma Odaklı İhtisaslaşma Programı Genel Seyri (2016-2023)

Yıl	Üniversite	İhtisas (Uzmanlık) Alanı	Tematik Alan / Kategori
2016	Bingöl Üniversitesi	Tarım ve Havza Bazlı Kalkınma	Tarım, Hayvancılık ve Gıda
2016	Burdur M. Akif Ersoy Üni.	Tarım ve Hayvancılık	Tarım, Hayvancılık ve Gıda
2016	Düzce Üniversitesi	Sağlık ve Çevre	Sağlık, Spor ve Çevre
2016	Kırşehir Ahi Evran Üni.	Tarım ve Jeotermal	Tarım ve Enerji
2016	Uşak Üniversitesi	Deri, Tekstil ve Seramik	Sanayi ve İmalat
2018	Aksaray Üniversitesi	Spor ve Sağlık	Sağlık, Spor ve Çevre
2018	Kastamonu Üniversitesi	Ormancılık ve Tabiat Turizmi	Turizm ve Doğa
2018	Muş Alparslan Üniversitesi	Hayvancılık	Tarım, Hayvancılık ve Gıda
2018	Recep Tayyip Erdoğan Üni.	Çay	Tarım, Hayvancılık ve Gıda
2018	Siirt Üniversitesi	Tarım ve Hayvancılık	Tarım, Hayvancılık ve Gıda
2020	Artvin Çoruh Üniversitesi	Tıbbi ve Aromatik Bitkiler	Tarım ve Sağlık
2020	Bartın Üniversitesi	Akıllı Lojistik ve Bütünleşik Bölge Uyg.	Lojistik ve Teknoloji
2020	Hitit Üniversitesi	Makine ve İmalat Teknolojileri	Sanayi ve İmalat
2020	Kırklareli Üniversitesi	Gıda	Tarım, Hayvancılık ve Gıda
2020	Yozgat Bozok Üniversitesi	Endüstriyel Kenevir	Tarım ve Sanayi
2021	Giresun Üniversitesi	Fındık	Tarım, Hayvancılık ve Gıda
2021	Batman Üniversitesi	Enerji	Enerji
2021	Gümüşhane Üniversitesi	Madencilik	Sanayi ve Madencilik
2021	Iğdır Üniversitesi	Katma Değeri Yüksek Tarımsal Ürünler	Tarım, Hayvancılık ve Gıda

2021	Karamanoğlu Mehmetbey Üni.	Hassas Tarım Uyg. ve Yenilikçi İşleme Tek.	Tarım ve Teknoloji
2021	Munzur Üniversitesi	Stratejik Hammaddeler ve İleri Teknoloji	Sanayi ve Madencilik
2021	Nevşehir Hacı Bektaş Veli Ü.	Doğal ve Kültürel Miras Turizmi	Turizm ve Kültür
2023	Bitlis Eren Üniversitesi	Turizm	Turizm ve Kültür
2023	Çankırı Karatekin Üniversitesi	Sektörel Tuz ve Tuz Temelli Stratejik Ürünler	Sanayi ve Madencilik
2023	Osmaniye Korkut Ata Üni.	Yenilenebilir Enerji ve Batarya Teknolojileri	Enerji ve Teknoloji

Kaynak: YÖK (2026)

Tablo 1’den anlaşıldığı şekliyle, programa dahil olan toplam devlet üniversitesi sayısı 25’dir. İlk yıllarda “Hayvancılık” veya “Çay” gibi geleneksel tarım başlıkları seçilirken, son yıllarda “Hassas Tarım”, “Akıllı Lojistik” ve “Batarya Teknolojileri” gibi Endüstri 4.0 ve teknoloji odaklı kurumların programa entegre edildiği net bir şekilde görülmektedir.

Programın 2016’dan 2023’e kadar olan gelişimini kronolojik sırayla üç döneme ayırıp şu şekilde açıklayabiliriz:

2016-2018- Temel İhtiyaçlar ve Birincil Sektörler:

İlk yıllarda seçilen 10 üniversitenin büyük bölümü, Türkiye’nin temel üretim alanları olan tarım ve hayvancılığa (Burdur, Muş, Siirt, Rize) odaklanmıştır. Kastamonu Üniversitesi ise 2018’de “Ormancılık ve Tabiat Turizmi” bölümüyle bu geleneksel yapıyı aşarak hizmet sektörüne (turizme) geçişi sağlayan ilk kurum olmuştur.

2020-2021- Teknolojik Dönüşüm ve Dijitalleşme:

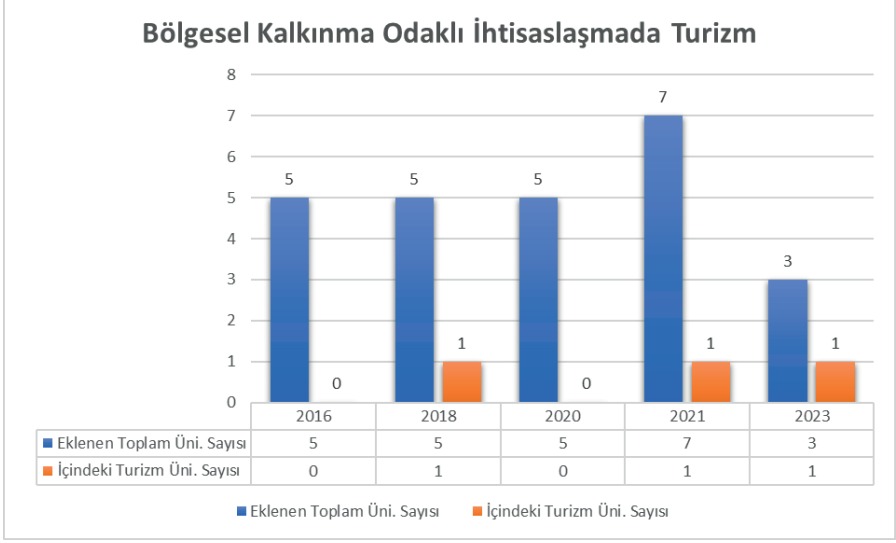
Bu dönemde programa katılan 12 üniversite ile bir paradigma değişimi yaşanmıştır. Sadece tarım değil; “Hassas Tarım” (Karamanoğlu Mehmetbey), “Akıllı Lojistik” (Bartın) ve “Stratejik Hammaddeler” (Munzur) gibi Endüstri 4.0 ve teknoloji odaklı kavramlar literatüre girmiştir. Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi’nin “Doğal ve Kültürel Miras Turizmi” ile programa dahil olması, turizmin sadece doğa değil, kültürel belgeleme ve teknoloji ile harmanlanması gerektiğini göstermiştir.

2023- Derin Uzmanlaşma ve Sürdürülebilirlik:

Son kısımda seçilen 3 üniversite, oldukça spesifik ve dar odaklarla (örneğin sadece “Tuz” veya sadece “Batarya Teknolojileri”) ilerlemiştir. Bitlis Eren Üniversitesi’nin doğrudan ve yalnızca “Turizm” başlığı altında seçilmesi,

turizmin tek başına büyük bir havzanın (Van Gölü Havzası) makro kalkınma planı olarak YÖK tarafından onaylandığını gösteriyor.

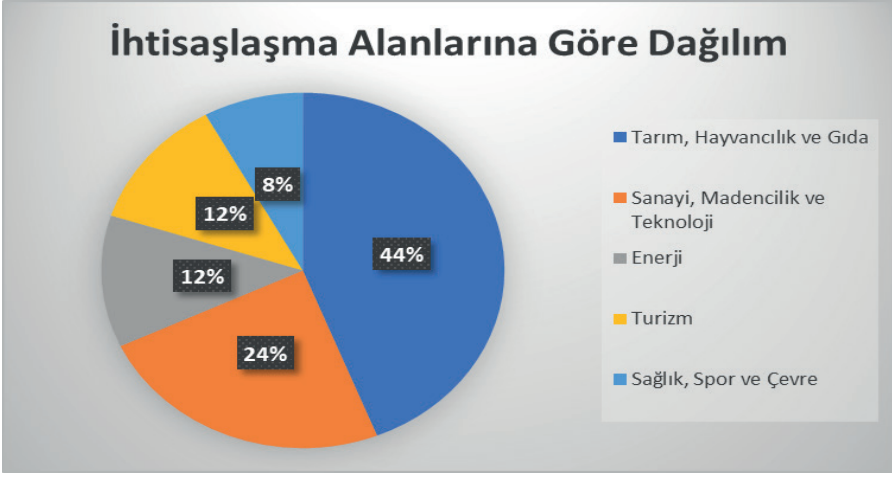
Yıllara göre eklenen üniversitelerin durumu ve bu üniversiteler arasından turizm alanıyla ilgili ihtisaslaşmaya konu olan üniversitelerin durumu Şekil 1'de görselleştirilmiştir.

Şekil 1. Yıllara Göre Bölgesel Kalkınma Odaklı İhtisaslaşmada Turizm

Kaynak: YÖK (2026) raporundan alınan veri yazarlar tarafından görselleştirilmiştir.

YÖK Bölgesel Kalkınma Odaklı İhtisaslaşma Programı'nın güncel verileri incelendiğinde, Türkiye'deki misyon farklılaşmasının %44 gibi büyük bir oranla Tarım ve Hayvancılık ekseninde şekillendiği görülmektedir. Turizm eksenli ihtisaslaşma ise %12'lik pay ile spesifik ve niş bir alanı temsil etmektedir ve Kastamonu, Nevşehir Hacı Bektaş Veli ve Bitlis Eren Üniversiteleri bu alandadır. Şekil 2'de bu dağılım görselleştirilmiştir.

Şekil 2. Bölgesel Kalkınma Odaklı Misyon Farklılaşması Kapsamında Üniversitelerin İhtisaslaşma Alanlarına Göre Dağılımı

Kaynak: YÖK (2026) raporundan alınan veri yazarlar tarafından görselleştirilmiştir.

Veriler, turizmin ihtisaslaşma programına sonradan entegre edilmesine rağmen, ana akım sanayi ve tarım politikalarının yanında **stratejik bir alternatif bölgesel kalkınma aracı** haline geldiğini göstermektedir.

Kastamonu Üniversitesi, Nevşehir Hacı Bektaş Üniversitesi ve Bitlis Eren Üniversitesi ihtisaslaşmaya konu web siteleri incelenmiştir. Tablo 2’de ilgili web sitelerinde yer alan iş birlikleri tablolandırılmıştır.

Tablo 2. Turizm Alanında İhtisaslaşmaya Konu Olan Üniversitelerin İşbirlikleri Dağılımı

İş Birliği / Paydaş Türü	Kastamonu Üniversitesi	Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üni. (NEVÜ)	Bitlis Eren Üniversitesi (BEÜ)
Sektörel / Sivil Toplum Protokolleri	Kronospan Vakfı (15.000 Euro Sponsorluk Desteği), Güney Karadeniz Jeoparkı	TÜRSAB Kapadokya, NERO (Turist Rehberleri Odası), NEVTİM, KAPTİD, Kapadokya Aşçıları Derneği, Müzeler (Kirke Bebek, Sanat ve Tarih)	Sitede paylaşılan güncel bir STK protokolüne rastlanılmamıştır
Kurumlar Arası Ortaklıklar	Düzce Üniversitesi, Orman Bölge Müdürlüğü	BTK (Bilgi Teknolojileri ve İletişim Kurumu)	Burdur Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi (Toplantı düzeyinde görüşme)

Kaynak: Bitlis Eren Üniversitesi (2026), Kastamonu Üniversitesi (2026) ve Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi (2026) ihtisaslaşma sayfaları incelenerek yazarlar tarafından derlenmiştir.

Tablo 2'ye göre üniversitelerin bölgesel kalkınma hedefleri doğrultusunda dış paydaşlarla kurduğu ilişkiler, her kurumun farklı bir Üniversite-Kamu-Sanayi iş birliği modeli benimsediğini göstermektedir. Kastamonu Üniversitesi, projelerinde özel sektörden doğrudan maddi destek alırken kamu kurumlarıyla da uygulamaya dönük ortaklıklar kurmaktadır. NEVÜ ise Kapadokya'daki mevcut turizm yapısına uyumlu biçimde turizm alanındaki meslek örgütleri ve sivil toplum kuruluşlarıyla geniş bir iş birliği ağı geliştirmiştir. Buna karşılık Bitlis Eren Üniversitesi'nin dış paydaş ilişkilerinin daha sınırlı olduğu, mevcut etkileşimlerin daha çok kurumlar arası deneyim paylaşımı düzeyinde kaldığı anlaşılmaktadır.

Tablo 3. Üniversitelerin Bilimsel Etkinlik Durumu

Karşılaştırma Kriteri	Kastamonu Üniversitesi	Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üni. (NEVÜ)	Bitlis Eren Üniversitesi (BEÜ)
Kongre, Sempozyum ve Toplantılar	“İhtisaslaşma Üniversiteleri Çalıştayı” ev sahipliği	Ulusal Doğal ve Kültürel Miras Turizmi Sempozyumu Duvar Resimlerinin Korunmasına Dair Uluslararası Konferans	9. Uluslararası Batı Asya Turizm Araştırmaları Kongresi
Tematik Çalıştay ve Paneller	“Afet Dirençli Ekolojik Ahşap Yapılar” Paneli “Yeşil Ekonomi Politikaları” Paneli	Türk-Japon Arkeolojik Çalışmalarda İş Birliği Çalıştayı Seramik ve Cam Çalıştayı	Bitlis İli Turizm Master Planı Toplantısı
Öğrenci ve Gençlik Katılımı	TEKNOFEST Özel Çağrısı ile teknoloji odaklı katılım teşviki	SHMYO Öğrencilerinden Yerel Oyunlar ve Kültürel Miras Şenliği Kuşaklararası Dayanışma Atölyesi	Web sitesinde öğrenci odaklı spesifik bir duyuru öne çıkmamaktadır

Kaynak: Bitlis Eren Üniversitesi (2026), Kastamonu Üniversitesi (2026) ve Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi (2026) ihtisaslaşma sayfaları incelenerek yazarlar tarafından derlenmiştir.

Tablo 3'teki bilimsel etkinlik verileri incelendiğinde, misyon farklılaşması kapsamında üniversitelerin turizm alanında aktif bilgi üretim merkezleri olarak faaliyet gösterdikleri görülmektedir. Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi, kültürel miras alanındaki uzmanlığını; arkeoloji, restorasyon ve müzecilik temalı uluslararası konferanslar ile uygulamalı çalıştaylarla (seramik, cam vb.) desteklemektedir. Kastamonu Üniversitesi, ormancılık ve tabiat turizmini, güncel küresel sorunlar olan “yeşil ekonomi” ve “afet dirençli yapılar” ile ilişkilendiren paneller düzenlerken, Teknofest çağrılılarıyla gençlerin teknoloji

tabanlı turizm projeleri geliştirmesini teşvik etmektedir. Bitlis Eren Üniversitesi ise uzmanlık alanını güçlendirmek için 9. Uluslararası Batı Asya Turizm Araştırmaları Kongresi gibi geniş çaplı akademik organizasyonlara ev sahipliği yapmış ve Bitlis İli Turizm Master Planı'nın bilimsel altyapısını oluşturmaya odaklanmıştır.

Sonuç ve Öneriler

Bölgesel kalkınma odaklı misyon farklılaşması ve ihtisaslaşma yaklaşımı, üniversitelerin birbirine benzeyen kurumsal yapılardan ziyade kendi bölgesel bağlarına, kaynaklarına ve paydaş ağlarına göre farklı roller üstlenmesini öne çıkarmaktadır. Çalışmada görüldüğü üzere turizm, yalnızca ekonomik hareketlilik yaratan bir sektör değil; bilgi transferi, kültürel mirasın korunması, yerel iş birliklerinin geliştirilmesi, yenilik kapasitesinin artırılması ve bölgesel görünürlüğün güçlendirilmesi bakımından stratejik bir uzmanlaşma alanıdır. Bu çerçevede turizm odaklı ihtisaslaşma, üniversitenin üçüncü misyonunu somutlaştıran etkili bir uygulama zemini sunmaktadır.

Bulgular, YÖK'ün ihtisaslaşma programında turizmin henüz sınırlı sayıda üniversiteyle temsil edilmesine rağmen, stratejik bir alan olarak belirginleştiğini göstermektedir. Program kapsamındaki 25 devlet üniversitesi içinde Kastamonu Üniversitesi, Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi ve Bitlis Eren Üniversitesi turizm eksenli uzmanlaşma örnekleri olarak öne çıkmaktadır. Ayrıca üniversitelerin iş birliği modelleri ve bilimsel etkinlikleri karşılaştırıldığında, turizm alanındaki ihtisaslaşmanın yalnızca bir tema ilanından ibaret olmadığı; farklı düzeylerde paydaş ilişkileri, etkinlik üretimi ve bölgesel katkı biçimleriyle desteklendiği anlaşılmaktadır. Bununla birlikte dış paydaş ilişkileri, kurumsal görünürlük ve uygulama kapasitesi bakımından üniversiteler arasında farklılıklar bulunmaktadır. Çalışma kapsamında aşağıdaki önerileri sunmak mümkündür:

- Turizm alanında ihtisaslaşan üniversitelerde bölgesel paydaş haritalaması daha görünür ve etkili biçimde yapılabilir.
- Üniversite-kamu-özel sektör-sivil toplum iş birlikleri uygulama düzeyine daha etkin bir şekilde taşınabilir.
- Turizm ihtisaslaşması, bölgesel kalkınma planları ve destinasyon stratejileriyle daha güçlü biçimde entegre edilebilir.
- Müfredatlar, bölgenin somut ihtiyaçlarına göre kültürel miras, dijital turizm, sürdürülebilirlik ve destinasyon yönetimi başlıklarıyla güncellenebilir.

- Öğrenci katılımını artıran proje, yarışma, saha uygulaması ve girişimcilik mekanizmaları yaygınlaştırılabilir.
- Kurumsal web sayfalarında iş birlikleri, çıktılar, projeler ve performans göstergeleri daha sistematik biçimde görünür kılınabilir.
- Görece sınırlı paydaş ağlarına sahip kurumlarda bölgesel ağ geliştirme kapasitesi özellikle güçlendirilebilir.
- Turizm ihtisaslaşmasının etkisini ölçmek için yayın, proje, istihdam, destinasyon gelişimi ve toplumsal katkı göstergelerine dayalı izleme sistemleri kurulabilir.

Sonuç olarak turizm, yükseköğretimde misyon farklılaşması ve ihtisaslaşma politikaları içinde yalnızca destekleyici bir alt alan değil, üniversite ile bölge arasındaki karşılıklı etkileşimi görünür kılan çok boyutlu bir kalkınma eksenidir. Bu nedenle turizm odaklı uzmanlaşmanın başarısı, yalnızca seçilen temaya değil; kurumsal kapasiteye, sürdürülebilir iş birliklerine, yerel ihtiyaçlara duyarlı planlamaya ve ölçülebilir çıktılar üretilebilmesine bağlıdır. Çalışmada bu ilişkinin, özellikle gelişmekte olan destinasyonlar açısından güçlü bir akademik ve pratik potansiyel taşıdığını ortaya koymaktadır.

Kaynakça

- Addie, J. P. D. (2020). Anchoring (in) the region: the dynamics of university-engaged urban development in Newark, NJ, USA. *Geografiska Annaler Series B-Human Geography*, 102(2), 172-190. <https://doi.org/10.1080/04353684.2020.1729663>
- Aybarç, S. (2018). Regional development dynamics: University-industry collaboration strategies. *Journal of Human Sciences*, 15(1), 581-593. <https://doi.org/10.14687/jhs.v15i1.5266>
- Baaken, T., Baaken, M. C., Burmeier, K., & Meerman, A. (2019). The entrepreneurial university: Linking endowed chairs to regional economic development. İçinde T. Kliewe, T. Kesting, C. Plewa, & T. Baaken (Ed.), *developing engaged and entrepreneurial universities: theories, concepts and empirical findings*. https://doi.org/10.1007/978-981-13-8130-0_5
- Benneworth, P., & Fitjar, R. D. (2019). Contextualizing the role of universities to regional development: introduction to the special issue. *Regional Studies Regional Science*, 6(1), 331-338. <https://doi.org/10.1080/21681376.2019.1601593>
- Birkner, Z., Meszaros, A., & Szabo, I. (2022). Handling regional research, development and innovation (RDI) disparities in Hungary: New measures of university-based innovation ecosystem. *Regional Statistics*, 12(4), 27-55. <https://doi.org/10.15196/RS120402>
- Bitlis Eren Üniversitesi (2026). *Turizm ihtisaslaşma koordinatörlüğü*. Erişim tarihi: 8 Mart 2026, <https://www.beu.edu.tr/akademik/akademik-koordinatörlukler/turizm-ihtisaslaşma-koordinatörlugu>
- Bukhari, E., Dabic, M., Shifrer, D., Daim, T., & Meissner, D. (2021). Entrepreneurial university: The relationship between smart specialization innovation strategies and university-region collaboration. *Technology in Society*, 65. <https://doi.org/10.1016/j.techsoc.2021.101560>
- Calvo-Gallardo, E., Arranz, N., & de Arroyabe, J. C. F. (2022). Contribution of the Horizon2020 Program to the Research and Innovation Strategies for Smart Specialization in Coal Regions in Transition: The Spanish Case. *Sustainability*, 14(4). <https://doi.org/10.3390/su14042065>
- Calza, F., Carayannis, E. G., Panetti, E., & Parmentola, A. (2022). The role of university in the smart specialization strategy: Exploring how university-industry interactions change in different technological domains. *Ieee Transactions on Engineering Management*, 69(6), 2649-2657. <https://doi.org/10.1109/tem.2019.2950514>
- Davies, T. (2008). University-industry links and regional development: thinking beyond knowledge spillovers. *Geography Compass*, 2(4), 1058-1074.
- Etzkowitz, H. (2013). Anatomy of the entrepreneurial university. *Social Science Information*, 52(3), 486 - 511. <https://doi.org/10.1177/0539018413485832>.

- Fonseca, L., Rodrigues, C., & Capelleras, J. L. (2021). The organizational adaptation of universities to smart specialization: the emergence of strategic network interface units. *European Planning Studies*, 29(8), 1514-1537. <https://doi.org/10.1080/09654313.2020.1854188>
- Gawel, A. (2021). International Trade in the High-Tech Sector-Support or Obstacle to Start-Up Processes at the Macro Level in European Union Countries? *Journal of Theoretical and Applied Electronic Commerce Research*, 16(5), 1877-1892. <https://doi.org/10.3390/jtaer16050105>
- Gebhardt, C., & Stanovnik, P. (2016). European innovation policy concepts and the governance of innovation Slovenia and the struggle for organizational readiness at the national level. *Industry And Higher Education*, 30(1), 53-66. <https://doi.org/10.5367/ihe.2016.0290>
- Giuri, P., Munari, F., Scandura, A., & Toschi, L. (2019). The strategic orientation of universities in knowledge transfer activities. *Technological Forecasting And Social Change*, 138, 261-278. <https://doi.org/10.1016/j.techfore.2018.09.030>
- Gökçe, Y., Çavuşoğlu, S., Göral, M., Bayatkara, Y., Bükey, A. & Gökçe, F. (2024). A bibliometric analysis of the technology acceptance model and the use of robots in tourism studies. *Worldwide Hospitality and Tourism Themes*, 16(2), 178-189. <https://doi.org/10.1108/whatt-03-2024-0057>
- Günay, A. (2021). A Case Study on Evaluating Regional Development-Oriented Universities' Contribution to Society Activities in Turkey. *Journal of University Research*, 4(2), 168-174. <https://doi.org/10.32329/uad.975179>
- Karadağ, N., & Balkar, B. (2022). An investigation of mission differentiation and specialization in Turkish universities in the context of strategic objectives. *Tuning Journal for Higher Education*, 10(1), 189-226. <https://doi.org/10.18543/tjhe.2231>
- Kastamonu Üniversitesi (2026). *Ormancılık ve tabiat turizmi ihtisaslaşma koordinatörlüğü*. Erişim tarihi: 8 Mart 2026, <https://ihtisas.kastamonu.edu.tr/>
- Kement, Ü., Çavuşoğlu, S., Bükey, A., Göral, M., & Uslu, A. (2021). Investigation of the Effect of Restaurant Atmosphere on Behavioral Intention. *Journal of Tourism and Services*, 12(22), 222-242. <https://doi.org/10.29036/jots.v12i22.245>
- Lepori, B., & Kyvik, S. (2010). The research mission of universities of applied sciences and the future configuration of higher education systems in Europe. *Higher Education Policy*, 23(3), 295-316. <https://doi.org/10.1057/hep.2010.11>
- Lopes, J. M., Oliveira, M., Lopes, J., & Zaman, U. (2021). Networks, Innovation and Knowledge Transfer in Tourism Industry: An Empirical Study of SMEs in Portugal. *Social Sciences-Basel*, 10(5). <https://doi.org/10.3390/socsci10050159>

- Marinelli, E., & Elena-Perez, S. (2017). Catalan universities and the entrepreneurial discovery process: Challenges and opportunities emerging from the Ris3cat Communities. *Industry And Higher Education*, 31(6), 360-372. <https://doi.org/10.1177/0950422217737150>
- Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi (2026). *İhtisaslaşma koordinatörlüğü*. Erişim tarihi: 8 Mart 2026, <https://ihtisaslasma.nevsehir.edu.tr/>
- Noack, A., & Jacobsen, H. (2021). Transfer scouts: from intermediation to co-constructors of new knowledge and technologies in Germany. *Research Policy*, 50(4). <https://doi.org/10.1016/j.respol.2021.104209>
- Ochoa, D. R., Arranz, N., & de Arroyabe, M. E. (2025). Assessing Regional Innovation Strategies (RIS3) Through Competitive Public Project Networks: The Case of Aragón 2014-2020. *Economies*, 13(3). <https://doi.org/10.3390/economies13030071>
- Petruzzelli, A. M., & Murgia, G. (2022). The regional impact of spin-offs' innovative activity: unveiling the effect of scientific knowledge and parent university's specialization. *Studies in Higher Education*, 47(10), 2088-2100. <https://doi.org/10.1080/03075079.2022.2122661>
- Pohjola, T., Aalto, J., Lemmetyinen, A., & Nieminen, L. (2025). A scene-setter, matchmaker, or co-creator? The role of the HEI in the CCI ecosystem engagement when branding a place. *Industry And Higher Education*, 39(5), 586-594. <https://doi.org/10.1177/09504222231177982>
- Rinaldi, C., Cavicchi, A., Spigarelli, F., Lacchè, L., & Rubens, A. (2018). Universities and smart specialisation strategy From third mission to sustainable development co-creation. *International Journal Of Sustainability In Higher Education*, 19(1), 67-84. <https://doi.org/10.1108/IJSHE-04-2016-0070>
- Sánchez-Barrioluengo, M., Uyarra, E., & Kitagawa, F. (2019). Understanding the evolution of the entrepreneurial university. The case of English Higher Education institutions. *Higher Education Quarterly*, 73(4), 469-495. <https://doi.org/10.1111/hequ.12230>
- Secundo, G., Perez, S. E., Martinaitis, Z., & Leitner, K. H. (2017). An Intellectual Capital framework to measure universities' third mission activities. *Technological Forecasting And Social Change*, 123, 229-239. <https://doi.org/10.1016/j.techfore.2016.12.013>
- Şanlıoğlu, Ö., & Demirezen, B. (2020). Turizm Odaklı Kalkınma Sürecinde Karşılaşılan Sorunlar: Kayseri İli Örneği. *Ekonomi Politika ve Finans Araştırmaları Dergisi*, 5(3), 845-867. <https://doi.org/10.30784/epfad.777621>
- Thomas, E., Pugh, R., Soetanto, D. & Jack, S. (2023). Beyond ambidexterity: universities and their changing roles in driving regional development in challenging times. *The Journal of Technology Transfer*, 48, 2054-2073. <https://doi.org/10.1007/s10961-022-09992-4>

- Tomasi, S., Szávics, P., Aleffi, C., Ferrara, C., Márton, A., Urbancíková, N., dos Santos, P., Ribeiro, A., Cavicchi, A., & Hudec, O. (2022). Drivers and challenges of RIS3-related university engagement: Insights from five European regions. *Regional Science Policy And Practice*, 16(1). <https://doi.org/10.1111/rsp3.12567>
- Uslu, A. (2016). Bingöl ili termal kaynaklarına yönelik pazarlama çalışmalarının incelenmesi. *Journal of Recreation and Tourism Research*, 3(4), 32-40.
- Ünlüöner, K., Tayfun, A., & Kılıçlar, A. (2023). *Turizm ekonomisi* (7. Baskı). Nobel Akademik Yayıncılık.
- Wiedenhofer, R., Friedl, C., Billy, L., & Olejarova, D. (2017). Application of IC-models in a combined public-private sector setting for regional innovation in Slovakia. *Journal of intellectual capital*, 18(3), 588-606. <https://doi.org/10.1108/JIC-11-2016-0110>
- Woo, Y., Kim, E., & Lim, J. (2017). The Impact of Education and R&D Investment on Regional Economic Growth. *Sustainability*, 9(5), 676. <https://doi.org/10.3390/su9050676>
- YÖK (2026). *Bölgesel kalkınma odaklı misyon farklılaşması ve iktisatlaşma*. Erişim tarihi: 8 Mart 2026, <https://proje.yok.gov.tr/tr/page/315>
- Zarimi, E., Liagouras, G., & Constantelou, A. (2026). University's developmental role in the EU second-tier periphery: identifying structural constraints to inform agency debates. *European Planning Studies*, 1-23. <https://doi.org/10.1080/09654313.2026.2624427>

